

*Ljubo Jurčić**

DOPRINOS PROFESORA BABIĆA MAKROEKONOMSKOJ ANALIZI U HRVATSKOJ

Iako su se i za vrijeme socijalističkog razdoblja u Hrvatskoj pojavljivali neki elementi suvremene mikro i makro ekonomske analize, ipak se ne može reći da je ona bila sustavno izučavana i sastavni dio studijskih programa. Ekonomska znanost se zasnivala na Marksovoj filozofiji, odnosno, političkoj ekonomiji. Tako, na primjer, u uvodnom dijelu „Ekonomike Jugoslavije-opći dio“ koja je pokrivala područje kojim se u ekonomskoj znanosti u zapadnim demokracijama i tržišnim ekonomijama bavila „Makroekonomija“, piše: „Ekonomske su nauke vrlo usko povezane s ostalim društvenim naukama: filozofskim, političkim, pravnim. Tako je npr. politička ekonomija osnovna ekonomska teoretska disciplina, a teorija države i prava kao jedno od najznačajnijih područja političkih i pravnih nauka dobila je svoj pravi smisao upravo analizom ekonomskog razvoja društva, koju su izvršili Marx, Engels i Lenjin“¹. Ova rečenica, možda, najbolje ocrtava pristup i duh izučavanju ekonomije kao znanstvene discipline u socijalizmu.

Stav prema „zapadnoj“, građanskoj, vulgarnoj, ekonomskoj znanosti, kako su je marksisti nazivali, vidi se iz slijedećeg: „Premda su i osnivači građanske ekonomske teorije Adam Smith (1723.-1790.) i David Ricardo (1772.-1823.) pod političkom ekonomijom razumijevali i teoretsku analizu i analizu ekonomskih funkcija države, ipak teorija ima dominantno značenje. Njihove teoretske doprinose Marx je visoko cijenio i na njima je dalje gradio svoju teoriju. Istovremeno je Marx kritički analizirao nenaučne zaključke, greške, apologetiku i vulgarne

* Dr. sc. Lj. Jurčić, profesor Međunarodne ekonomije i Povijesti ekonomske misli na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu i predsjednik Hrvatskog društva ekonomista (E-mail: ljurcic@efzg.hr)

¹ Farkaš, V., Kubović, B., Sirotković, J., Stipetić, V., (1976), *Ekonomika Jugoslavije - Opći dio*, Informator, Zagreb, str. 3.

elemente klasične građanske političke ekonomije. Suprotnosti koje su se tek razvijale u krilu građanske političke ekonomije, s jedne strane značajniji teoretski rezultati, a s druge strane apologetika i vulgarizacije, uvjetovane su „razvitkom realnih suprotnosti u ekonomskom životu društva“ i time što „osnovni oblik kapitala, proizvodnju usmjerenu na prisvajanje tuđeg rada razmatra ne kao istorijski oblik, nego kao prirodni oblik društvene proizvodnje, shvatanje za čije uklanjanje ona, međutim, samom svojom analizom krči put“².

Ekonomika Jugoslavije, kao područje ekonomske znanosti u tom razdoblju razvitka hrvatskog društva i znanosti, usko je povezana s izučavanjem političke ekonomije socijalizma uopće i posebno jugoslavenskog samoupravnog socijalizma. Značajniji elementi „zapadne“ ekonomske znanosti mogli su se naći u radovima Aleksandra Bajta³, Branka Horvata⁴, Zvonimira Baletića⁵, Mije Sekulića, Dragomira Vojnića⁶, Milana Mesarića⁷, i nekih drugih, ili u studijama i publikacijama koje je radio i objavljivao Ekonomski institut Zagreb.

Cjeloviti i sistematizirani sadržaj mikroekonomske analize, makroekonomske analize, međunarodne ekonomije i sustava nacionalnih računa, nalazi se u knjigama i radovima prof.dr. Mate Babića, na pr. „Uvod u kvantitativne metode ekonomske analiza“, koju je 1975. godine objavio Fakultet za vanjsku trgovinu, a koja je u stvari uvod u mikro i makro ekonomiju. Naslovi kao Osnove ekonomije, Mikroekonomija ili Makroekonomija, nisu bili dopušteni, jer su se odnosili na sadržaje koji su obuhvaćali građansku, vulgarnu ekonomiju. Područje ekonomije u socijalističkom sustavu tadašnje države pokrivala je marksistička politička ekonomija i izvedenice iz nje. Naslov „Kvantitativne metode ..“ je bila kamuflaža. Iako je knjiga sadržavala i neke kvantitativne metode, ipak one po svojoj složenosti nisu prelazile razinu standardne mikro ili makroekonomije.

Upravo je ekonomska analiza, kao osnovna ekonomska disciplina i negacija tadašnje političke ekonomije, nailazila na najveće prepreke i probijala se s najvećim poteškoćama. Da bi se našla u programima ekonomskog obrazovanja prof. Babić ju je u početku predstavio pod manje ili više drugačijim, ali bliskim nazivom. Koristeći istu „taktiku“, 1977. godine objavio je knjigu „Makroekonomski modeli“ u izdanju „Narodnih novina“ iz Zagreba. Knjiga „Makroekonomski mo-

² Isto, str. 4.

³ Bajt, A., (1979), Osnove ekonomske analize i politike, Informator, Zagreb

Bajt, A., (1986), Alternativna ekonomska politika, Globus, Zagreb.

⁴ Horvat, B.,(1970), Ekonomska analiza I- proizvodnja i tehnološki progres, PDV-„Oeconomica“, Beograd

⁵ Baletić, Z., (1972), Ekonomski proces i ekonomska teorija, Informator, Zagreb.

⁶ Sekulić, M., Vojnić, D., (1980), Uvod u analizu i planiranje investicija, Informator, Zagreb.

⁷ Mesarić, M., (1967), Planiranje privrednog razvoja, Informator, Zagreb.

deli“ je postala osnovni udžbenik na predmetu „Kvantitativne metode ekonomske analize“ na Fakultetu za vanjsku trgovinu. Udžbenik je pokrivaio cjelokupni sadržaj Makroekonomije s osnovama Mikroekonomije. U kasnijim izdanjima knjiga je dobila naslov „Makroekonomija“.

U trinaestom izdanju „Makroekonomije“, izdavačke kuće „Mate“ iz Zagreba, 2002. godine, profesor Babić u Predgovoru piše; „Prošlo je više od dvadeset godina od prvog izdanja „Makroekonomije“ koje je objavljeno u siječnju 1977. Međutim, prvo izdanje, a i slijedećih nekoliko, sve do pobjede demokracije u Hrvatskoj izišli su pod naslovom „Makroekonomski modeli“. Evo zašto:

Kad sam sredinom sedamdesetih godina pisao udžbenik iz makroekonomije, nazvao sam ga „Makroekonomija“ kao što je to uobičajeno u zapadnom svijetu. Međutim, odmah je iskrsnuo veliki problem. Ortodoksni su se marksisti uzbunili tvrdeći da je samo marksistička politička ekonomija prava makroekonomija. A ovo što sam ja napisao, predstavlja dekadentnu, kapitalističku makroekonomsku teoriju. Zato se nije mogla objaviti. Naime, budući da je, prema njima samo marksistička politička ekonomija bila prava ekonomija, sve drugo je suvišno ili anti-marksističko. Zbog toga se nije smjelo objavljivati. Zato mi nismo do tada imali moderni udžbenik makroekonomije. Da bi udžbenik makroekonomije ipak objavio, morao sam mu dati neki „neutralni“ naziv. Nazvao sam ga „Makroekonomski modeli“, a služio je kao literatura za opet „neutralni“ predmet „Kvantitativne metode ekonomske analize“.

Tako je udžbenik i objavljen i doživio je pet izdanja. Onda je došla godina 1990. i prvi demokratski izbori na kojima je narod i u Hrvatskoj, kao i u većini bivših socijalističkih zemalja odlučio da mu je dosta komunističke utopije i da krene istim putem kojim kreću drugi narodi u razvijenom svijetu. Došlo je vrijeme da se stvari nazivaju pravim imenom. Odlučio sam u šestom izdanju vratiti prvobitni naziv „Makroekonomija“. Tako je profesor Babić objašnjavao zašto je knjiga izlazila pod drugim naslovom. Do sada je doživjela petnaest izdanja.

Prije Makroekonomije, 1973. godine, profesor Babić je objavio udžbenik: „Input-output analiza“ (vježbe), na Visokoj školi za vanjsku trgovinu (iz koje je nastao Fakultet za vanjsku trgovinu). Godine 1975. objavio je „Uvod u međusektorsku analizu“ u izdanju Fakulteta za vanjsku trgovinu, da bi cjeloviti udžbenik iz ovog područja objavio 1978. godine pod naslovom „Osnove input-output analize“ u izdanju Narodnih novina. Ovaj udžbenik doživio je još dva izdanja, 1982., i 1990. godine. Oba ova izdanja su svaki put bila dopunjena novim dostignućima u input-output analizi. Kao što sam naslov kaže, ova knjiga daje osnove input-output analize. Pisana je na elementarnoj razini, kako bi bila što razumljivija čitatelju koji se po prvi put susreće s problemima međusektorske analize. Savladavanjem sadržaja, danim u ovoj knjizi, čitatelj može bez većih problema, produbljivati znanje iz bogate literature o međusektorskoj analizi. Profesor Mijo Sekulić je „uveo“

input-output“ analizu i teoretski i praktično u Hrvatsku, a u njenom razvoju slijedili su ga prof Babić i profesor Horvat.

Osim bavljenja input-output analizom, profesor Babić je dao i cjeloviti pregled društvenih računa u knjizi „Analitički aspekti društvenog računovodstva“ u izdanju Fakulteta za vanjsku trgovinu 1980. godine. Osim input-output tablica, društveno računovodstvo se još sastoji od računa društvenog proizvoda, računa financijskih transakcija i bilance nacionalnog bogatstva, što zajedno čini integrirani sustav društvenih računa. Ova knjiga je namijenjena, prije svega, korisnicima društvenog računovodstva u ekonomskoj analizi - ekonomskim analitičarima. Društveno računovodstvo i kvantitativna makroekonomska analiza su komplementarni do te mjere da se međusobno uvjetuju. Kvantitativna makroekonomska analiza ne može postojati bez društvenog računovodstva, a društveno računovodstvo postiže svoju svrhu samo u kvantitativnoj ekonomskoj analizi. Zbog toga se razvoj društvenog računovodstva i kvantitativne makroekonomske analize međusobno uvjetuju.

U srpnju 1997. godine, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske je objavio na hrvatskom jeziku „Sustav nacionalnih računa 1993“ (*System of National Accounts 1993*), temeljni statistički standard koji preporučuje Organizacija ujedinjenih naroda. Taj standard definira sustav računovodstvenih pravila na državnoj razini, koji bi trebale primjenjivati sve članice UN-a kako bi njihova gospodarstva mogla biti opisana u kvantitativnom smislu, na konzistentan, pouzdan i međusobno usporediv način. Ovaj standard se razlikuje od računovodstvenog standarda koji se primjenjivao u socijalizmu. Zahvaljujući iskustvu bavljenja društvenim računima i praktičnom iskustvu, profesor Babić je bio najbolji izbor za redaktora hrvatskog izdanja i kao pomoć za uvođenje ovih računa u hrvatsku statistiku.

Prvo izdanje udžbenika „Mikroekonomska analiza“ bilo je 1980. godine, drugo 1987., a treće 1991. godine, u izdanju Narodnih novina. Osnovna zadaća ovog udžbenika je upoznavanje studenata (ili drugih čitatelja) s osnovnim metodama i pojmovima mikroekonomske analize, kako bi studente (ili druge čitatelje) osposobio da mogu uspješno analizirati mikroekonomske probleme i pratiti suvremenu literaturu iz tog područja ekonomske analize. Kako je to uobičajeno u suvremenoj ekonomskoj analizi, a radi preciznosti i konciznosti izlaganja, autor se često koristi matematičkim jezikom. Knjiga „Mikroekonomska analiza“ doživjela je pet izdanja.

Međunarodna trgovina i međunarodne financije su sastavni dio praktične međunarodne ekonomije. Ni jedna zemlja na svijetu ne može opstati bez veće ili manje suradnje s inozemstvom. Male zemlje, zbog svoje relativno veće oskudnosti resursa, prirodno više ovise o ekonomskoj suradnji s ostatkom svijeta. Zbog toga je analiza međunarodne ekonomske suradnje nezaobilazni dio analize funkcioniranja gospodarstva, a predmet Međunarodna ekonomija je sastavni dio eko-

nomske teorije i nezaobilazni dio programa svih ekonomskih fakulteta. Mikro i makro ekonomija uglavnom proučavaju funkcioniranje zatvorenog gospodarstva, a međunarodna ekonomija proučava procese u otvorenom gospodarstvu, odnosno, daje odgovor na pitanje, što se događa s gospodarskim procesima kad se ono otvori. Sukladno tome, međunarodna ekonomija se koristi analitičkom aparaturom mikro i makro ekonomije. Možda je onda bilo i logično da, poslije makro i mikro ekonomije i društvenih računa, profesor Babić napiše i knjigu „Međunarodna ekonomija“, što je on i učinio. Prvo je napisao „Uvod u teoriju vanjske trgovine“ 1982. godine (Zagreb, Narodne novine), čiji je sadržaj podijeljen u tri poglavlja: Osnove teorije vanjske trgovine, Čista teorija vanjske trgovine i Teorija vanjsko-trgovačke politike. U izdanju iz 1986. godine, dodao je još dva velika poglavlja: Makroekonomski efekti međunarodne razmjene i Međunarodne financije s podpoglavljima: Bilanca plaćanja, Devizni tečaj i devizno tržište, Uravnoteženje bilance plaćanja i Međunarodni monetarni sustav. S ovim dodacima „Uvod u teoriju vanjske trgovine“ pretvoren je u pravi, konzistentni i suvremeni udžbenik iz međunarodne ekonomije, kako je i nazvan i kojeg je izdao Privredni vjesnik iz Zagreba. „Međunarodna ekonomija“ doživjela je sedam izdanja, posljednje kod Sigma savjetovanje, Zagreb, 2008. godine.

„Ekonomija-uvod u analizu i politiku“, Znanje d.o.o, Zagreb, 2011., strana 647. Drugo dorađeno izdanje sveučilišnog udžbenika „Ekonomija – Uvod u analizu i politiku“ objavljeno je u siječnju 2011. i predstavlja zaokruženi opus autora, dugogodišnjega profesora Ekonomskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. sc. Mate Babića, čija je znanstveno-nastavna aktivnost obilježena iznimno kvalitetnim i široko korištenim udžbenicima u području ekonomije. Riječ je o plodnome autoru čiji su udžbenici: „Međunarodna ekonomija“, „Makroekonomija“ i „Mikroekonomska analiza“ bili osnovna literatura pokoljenjima studenata i polazna točka poslovnim ljudima neekonomskog obrazovanja u razjašnjavanju ekonomskih pojmova i problema s kojima se susreću. Navedena je knjiga sinteza ekonomske teorije koju studenti ekonomskih i drugih fakulteta slušaju na uvodnom kolegiju, i odlikuje se jasnoćom i sažetošću poglavlja, koja usprkos tome ne gube na potpunosti. Cilj je knjige objasniti osnovne ekonomske pojmove i način stvaranja ekonomskih modela koji se onda primjenjuju u mikroekonomskoj i makroekonomskoj analizi, pa zatim zajednički u analizi međunarodne ekonomije. Metodološki knjiga slijedi suvremenu ekonomsku analizu koja postoji i u ostalim široko korištenim udžbenicima na toj razini (npr. „Ekonomija“ autora Samuelson, P. i Nordhaus, W. ili „Economics“ autora Parkin, M.), ali kako i sam autor naglašava, matematika je pritom svedena na linearne funkcije i grafove od kojih ne bi trebalo zazirati na ovoj razini. Knjiga je podijeljena na četiri dijela: Mikroekonomiju, Makroekonomiju, Međunarodnu ekonomiju i Suvremene ekonomske teorije i rasprave. Upravo je posljednji dio knjige novina koju je autor dodao u ovome izda-

nju, gdje u 27. poglavlju daje pregled ekonomske teorije na početku 21. stoljeća, a u posljednjem (28. poglavlju) analizira teoriju privrednih ciklusa s osvrtom na ekonomsku krizu godine 2008.“, piše u prikazu ove knjige, Velibor Mačkić u Ekonomskom pregledu br. 5-6, str. 338-342. iz 2011. godine.

Širina njegovog rada možda se najbolje može vidjeti kroz naslove njegovih knjiga, monografija i članaka. Ovdje navodimo nekoliko knjiga i monografija: „Uloga sektora brodogradnje u jugoslavenskoj privredi“. Ekonomski institut Zagreb & Jadranbrod Zagreb, 1973. pp. 107, „Ekonometrijski model jugoslavenske privrede“. Ekonomski institut Zagreb, 1974. pp. 95, „Analiza utjecaja mjera ekonomske politike na relativni ekonomski položaj brodogradnje“, Ekonomski institut Zagreb, 1977. pp. 59, „Neki problemi izračunavanja efektivnog tečaja“, Ekonomski institut Zagreb, 1979. pp. 50, „Osjetljivost proizvodnje pojedinih sektora jugoslavenske privrede na promjene tehničkih koeficijenata“, Ekonomski institut Zagreb, 1979. pp.67, „Strukturalna analiza vanjskotrgovinske razmjene Jugoslavije“, Ekonomski institut Zagreb, 1979. pp.69, „Primjena input-output modela u određivanju reprodukcionijskih cjelina“, Ekonomski institut Zagreb, 1980. pp. 77, „Analiza strukturne finalne potrošnje Jugoslavije“, Ekonomski institut Zagreb, 1980. pp. 37.

Od članaka navodimo: „Određivanje indeksa troškova života pomoću međusektorskog modela“ (Input-output Model), Ekonomski pregled, No. 3-4 1971, pp. 257-269, „Kvantificiranje strukturalne nezaposlenosti u Jugoslaviji“ (*Quantifying the structural unemployment in Yugoslavia*) u koautorstvu s Prof. E. Primorac, Ekonomska analiza 3-4, 1973. str. 209-227, „Utjecaj rasta cijena uvozne robe na rast općeg nivoa cijena u Jugoslaviji“ u: Aktuelni problemi privrednih kretanja u Jugoslaviji, Informator Zagreb, 1973., „Funkcija potrošnje Jugoslavije 1959-1971.“ Economist, br. 2. 1975. str. 255-273, „Uvozna zavisnost jugoslavenske privrede i efekti povećanja uvoznih cijena“ koautor dr. M. Sekulić, Ekonomski pregled, No. 5-6 1975. str. 347-365., „Kretanje efektivnog tečaja dinara i deviza na jugoslavenskom deviznom tržištu“ Ekonomski pregled, br.8, 1979., „Strukturalna analiza utjecaja promjena svjetskih cijena na cijene u zemlji“, Poduzeće-banka, br. 8, Zagreb, 1979. „Utjecaj promjena u tehnološkoj matrici na proizvodnju pojedinih sektora“, Ekonomska analiza, br. 2 XIV 1980., „Utjecaj politike tečaja dinara na konkurentnost jugoslavenskog izvoza na konvertibilno područje“ u Zborniku radova, Znanstveni skup „Susreti na dragom kamenu 1984“, Pula, 1984. str. 191-206. „Yugoslav External Debt - A Constraint for Macroeconomic Policy“ u H.W. Singer & S. Sharma edit.- *Economic development and World Debt*, MacMillan, 1989., „I problemi dalla transizione dall'economia socialista all' economia di mercato in Iugoslavia“, *Rivista di Politica Economica*, lipanj 1991., str. 361-379. „The Problems of Transition from Socialist to Market Economy in Yugoslavia“ u: M. Badassari i R. Mundell *Building the New Europe*, MacMillan 1993. str. 331-345.

Kod izbora profesora Mate Babića u zvanje redovitog profesora za predmet Makroekonomija, izabrano povjerenstvo u sastavu: prof.dr. Pero Jurković, prof.dr. Đorđe Pribičević i prof.dr. Gorazd Nikić, u Izvješću pišu:

„Iz analize i ocjene bogatog opusa znanstvenih i stručnih radova posebno ćemo prikazati knjigu prof.dr.sc. Mate Babića „Makroekonomija“, 9. izdanje nakladničke kuće Mate d.o.o. iz Zagreba, tiskane 1996.

Spomenuta knjiga prof. Babića ima 571 stranicu na kojima su prezentirana tri međusobno povezana djela, u petnaest poglavlja, te kazalo pojmova, i 297 naslova osnovne literature.

Tri spomenuta dijela knjige odnose se na: I. Metodološke osnove, II. Agregatne makroekonomske modele i III. Privredni razvoj i modele rasta. U prvom metodološkom dijelu knjige udareni su temelji na kojima autor tijekom daljnjih izlaganja gradi cijelu konstrukciju svojeg rada. U dva poglavlja toga dijela prezentirani su ekonomska analiza i ekonomski modeli, te mikroekonomski temelji makroekonomije. Dok je u prvom poglavlju naglasak na objašnjenju strukture ekonomskih modela, u drugom poglavlju se koriste funkcije ponude i potražnje za teorijsko objašnjenje parcijalne ravnoteže kao uvod u koncipiranje opće ravnoteže.

Drugo poglavlje ujedno pokazuje koliko je podjela ekonomskog korpusa na mikro i makro razinu u svojoj biti uvjetna i umjetna. Na čvrsto položenim mikroekonomskim temeljima, autor nas u drugom dijelu knjige vodi u svijet agregatnih makroekonomskih modela. U trećem poglavlju detaljno se obrazlažu temelji nacionalnog računovodstva koje osigurava statističko-dokumentacijsku osnovu za kvantificiranje svih makroekonomskih varijabli pri izgradnji makroekonomskih modela. Nakon što je sadržajno definirao osnovne makroekonomske agregate, u četvrtom poglavlju autor pristupa izgradnji temeljnog makroekonomskog modela, koji se kasnije detaljnije razrađuje.

Idući logičkim slijedom razrade temeljnog makroekonomskog modela, autor je u petom poglavlju knjige izveo funkciju potrošnje kao funkciju narodnog dohotka. U tome kontekstu prvo se počinje sa jednostavnim dvosektorskim modelom u kojem se izvode jednostavni pojmovi kao što su pojmovi multiplikatora, sklonost potrošnji, štednji koji se koriste u kasnijim poglavljima. Šesto poglavlje posvećeno je fiskalnoj politici kao komponenti ekonomske politike koja variranjem javnih prihoda i javnih rashoda utječe na veličinu i strukturu narodnog dohotka. Tu su posebno obrađeni multiplikator uravnoteženog budžeta, te automatski i ugrađeni stabilizatori, a razrađen je i koncept ciklički neutralnog budžeta.

U sedmom poglavlju model se dopunjuje funkcijom investicija. Na temelju definirane funkcije potrošnje autoru nije bilo teško pokazati model investicijskog multiplikatora, ali i multiplikatora svih drugih komponenti agregatne potražnje, kao i model akceleratora. U sljedećem osmom poglavlju ovog djela, autor obrazla-

že drugu komponentu tekuće ekonomske politike, monetarnu politiku. Kroz promjene u bilancama nacionalne banke i poslovnih banaka ilustrirano je kreiranje ponude novca, s tim u svezi prikazani su najvažniji monetarni multiplikatori i njihova ovisnost o promjenama primarnog novca i stope obveznih rezervi. Posebno je objašnjena potražnja za novcem, model reguliranja kreditnog potencijala i međuovisnost monetarne i fiskalne politike.

Prethodna eksplikacija raznih aspekata fiskalne i monetarne politike, autora vodi neposredno u predvorje ravnoteže robnih i novčanih tokova koja je obrađena u devetom poglavlju ove knjige. Poglavlje o ravnoteži robnih i novčanih tokova je posebno zanimljivo po duhovitom i originalnom načinu grafičkog predočavanja ove ravnoteže (primjenom tzv. IS i LM krivulja).

Deseto poglavlje knjige posvećeno je politici stabilizacije i to prije svega ulozi i načinu korištenja fiskalne i monetarne politike za te svrhe. U jedanaestom poglavlju knjige, proširenjem modela zatvorene privrede, uvođenjem varijabli uvoza i izvoza, autor je prešao na model otvorene privrede. Analizom multiplikatora vanjske trgovine, te tekućeg i kapitalnog računa bilance plaćanja, kao i deviznih rezervi kojima se ona zatvara, autor nudi sveobuhvatan uvid u sve aspekte tekuće i razvojne politike odnosa s inozemstvom. U tom kontekstu je posebno zanimljiv utjecaj politike tečaja i kamatnih stopa na tekuće i kapitalne transakcije u bilanci plaćanja. Ovaj drugi dio knjige završava problemom jedne od temeljnih makroekonomskih neravnoteža, a to je inflacija. U tom dvanaestom poglavlju knjige autor nas upoznaje sa različitim vrstama i teorijama inflacije, kao i posljedicama ovog u ekonomskoj literaturi nikada do kraja razjašnjenog problema.

Treći dio knjige je logičan nastavak njezina prethodna dva dijela. U njima se razmatraju aspekti privrednog rasta i razvoja koji u nekim elementima nadilaze okvire ekonomske teorije. U trinaestom poglavlju knjige autor najprije definira pojam privrednog razvoja a zatim ukazuje na glavne značajke najrazvijenijih zemalja i probleme zemalja u razvoju, obrazlaže teoriju i politiku privrednog razvoja, raspravlja konvergiraju li stope rasta različitih zemalja, te objašnjava izvore rasta i doprinos makroekonomske stabilnosti i razvoja. Posebno je za nas zanimljiv dodatak ovom poglavlju pod naslovom „Program privrednog razvoja Hrvatske“, gdje autor vrlo sugestivno i kompetentno progovara o aktualnom trenutku hrvatskog gospodarstva, te razmatra najvažnije probleme njegove razvojne politike, od: nedostatka kadrova i uloge države u tranziciji, pa sve do problema privatizacije i glavnih odrednica razvojne strategije Hrvatske.

U predzadnjem i zadnjem poglavlju knjige autor prikazuje najvažnije modele rasta. Polazeći od Harrod-Domarovog modela kojeg karakterizira nesupstitibilnost proizvodnih faktora rada i kapitala, autor zatim obrazlaže glavne karakteristike neoklasičnog Solowljevog modela rasta bez ugrađenog i sa ugrađenim tehničkim progresom. Ovdje autor na vrlo razvidan i prihvatljiv način uspijeva

objasniti jedan od najtežih problema ekonomske teorije a to je ravnoteža u uvjetima privrednog rasta (tzv. „*knife edge*“ problem). Autor knjigu završava prikazom krhke ravnoteže rastuće privrede oko stabilne stope rasta (tj. jednake stope rasta kapitala, radne snage i godišnje proizvodnje) i dokazom da je Solowljev model, koji omogućava supstituciju rada kapitalom, ali uvodi i Hicksovu prosječnu kapitalnu opremljenost rada kao konstantu kojoj privreda teži, predstavlja samo proširenje Harrod-Domarovog modela.

Ovakvu knjigu mogao je napisati samo stručnjak sa tako bogatim teorijskim znanjem i praktičnim iskustvom kakvo ima prof. Babić. Knjiga „Makroekonomija“ prof. Babića može se uspoređivati s najboljima te vrste u svijetu, kao što su na primjer J.R. Barro „*Macroeconomics*“, John Wiley 1987., R.Dornbusch i P. Fischer: „*Macroeconomics*“, Little Brown, 1989., Hall i Taylor „*Macroeconomics*“, W.W. Norton, 1990., T.F. Dernburg „*Macroeconomics*“, Mc. Graw-Hill, 1992., ili bilo kojom drugom.

Što više, usuđujemo se reći da je ova knjiga po mnogo čemu i bolja od njih. Prije svega mislimo na dva značajna doprinosa što ih je prof. Babić dao ekonomskoj znanosti. Prvi se odnosi na izvođenje agregatne krivulje ponude, a drugi na izvođenje IS krivulje.

Kao što je poznato Keynes je pretpostavljao da je krivulja agregatne ponude u uvjetima visoke nezaposlenosti horizontalna (savršeno elastična). To implicira da se svakim autonomnim povećanjem bilo koje komponente agregatne potražnje povećava narodni dohodak u realnom izrazu. Stoga je u borbi protiv nezaposlenosti posebno zagovarao korištenje fiskalne politike. Sasvim suprotno, oslanjajući se na klasičnu tradiciju, koja pretpostavlja punu zaposlenost, monetaristi stoje na stajalištu da je agregatna ponuda vertikalno položena (savršeno neelastična). Zato je prema njihovom mišljenju fiskalna politika apsolutno nemoćna u prevladavanju nezaposlenosti. Po njima bi svako autonomno povećanje agregatne potražnje, na ovaj ili onaj način, djelovalo samo proinflatorno. Prof. Babić na ta dva stajališta gleda kao na dvije moguće ekstremne situacije.

U svojem izvođenju krivulje agregatne ponude, on postupa na originalan i uvjerljiv način. On je to učinio pomoću četiri simetrično položena grafikona, pri čemu funkcija proizvodnje čini stožerni element. Iz nje se izvodi krivulja granične proizvodnosti koja služi kao uvjet ravnoteže u modelu. Sam model izvođenja je sljedeći. Odnosima egzogeno zadanih nadnica i opće razine cijena određena je realna nadnica koja u uvjetima maksimiziranja profita mora biti jednaka graničnoj proizvodnosti rada, što proizlazi iz tehnologije dane proizvodnom funkcijom. Čim se odredi razina graničnog proizvoda koja odgovara razini realnih nadnica određena je i razina zaposlenosti. A sa danom zaposlenosti i strukturom proizvodne funkcije dana je i razina proizvodnje. Tako se dobije razina agregatne ponude koja odgovara pretpostavljenoj razini cijena. Prema tome, variranjem nominalnih

radnica dobivaju se različite količine ponude na temelju kojih se onda može izvesti agregatna krivulja ponude.

Na ovaj način izvedena krivulja agregatne ponude koja je u početku horizontalna, zatim raste i to sve brže, da bi na kraju postala okomita, kada je proizvodnja maksimalna, odražava faze konjunktornog ciklusa i može predstavljati vrlo važnu analitičku podlogu za vođenje stabilizacijske (anticikličke) politike.

Na uvjerljiv i zanimljiv način autor je izveo IS krivulju. On najprije polazi od toga da su investicije opadajuća funkcija kamatnjaka. Iz toga slijedi da je egzogeno zadanim kamatnjakom određena jedinstvena veličina investicija. Zatim iz jednakosti investicija i štednje ($I=S$) izvodi onu veličinu narodnog dohotka pri kojoj su investicije jednake štednji. Tako se dobije jedna točka u prostoru s koordinatama (r, Y) gdje je r kamatnjak a Y narodni dohodak. Variranjem kamatnjaka dobije se IS krivulja kao skup točaka (r, Y) za koje su investicije jednake štednji.

Uz spomenuto istaknuli bi još neke odlike ove knjige:

1. Cjelovitost. Knjiga doista sadrži sve aspekte makroekonomske analize, uključujući npr. kompletnu razradu društvenih računa, mikroekonomski pristup makroekonomiji i slično, što ne nalazimo u najvećem broju udžbenika ove vrste,
2. Logičan slijed, jasnoća i pristupačnost u izlaganju, koji nisu ostvareni naučrb znanstvene razine djela,
3. Uska povezanost sa stvarnim životom, koja se ne očituje samo u nastojanju autora da se teoretski stavovi maksimalno potkrijepe praktičnim ilustracijama nego i u pokušaju da se da jedna znanstvena interpretacija upravljanja hrvatskim gospodarstvom. Pa iako je senzibilan na praktično iskustvo u tretiranju gospodarskih događaja, prof. Babić je jednako tako spreman odbaciti svako omalovažavanje teorije, upravo imajući u vidu da je ona sinteza najboljeg iskustva.

Knjiga je namijenjena prvenstveno studentima ekonomskih fakulteta i drugih viših i visokih ekonomskih škola, ali je nezaobilazno štivo i priručnik i za sve one koji su u bilo kakvom doticaju sa vođenjem ekonomske politike ili sudjeluju u donošenju važnih ekonomskih odluka“.

Prof.dr.sc. Mate Babić rođen je 14. kolovoza 1939. godine u Runoviću, općina Imotski, a umro je 7. kolovoza 2017. Bio je oženjen i otac dvoje djece.

Osnovnu školu pohađao je u Runoviću, a gimnaziju u Imotskome. Ekonomski fakultet u Zagrebu diplomirao je 1965. godine. Postdiplomski studij na istom fakultetu završava 1971. godine. Na Ekonomskom fakultetu Zagreb doktorirao je obranivši disertaciju „Analiza i programiranje cijena u procesu privrednog razvoja“ u veljači 1973. godine.

Nakon završetka Ekonomskog fakulteta zaposlio se na Ekonomskom institutu Zagreb u srpnju 1965. godine u Odjelu za Pomorsku privredu i transport. Tu je objavio prvu knjigu „Pomorske politike u svijetu“ za koju je dobio prvu nagradu za znanstveni rad 1969. godine. To mu je prvi rad koji je recenziran u inozemstvu. Opširnu recenziju te knjige objavio je Dr. Janusz Majczyno u časopisu „Tehnika i Gospodarka Morska“ br. 8-9, 1971. u Varšavi na poljskom jeziku. Knjiga „Pomorske politike u svijetu“ služila je kao udžbenik na postdiplomskim studijima iz Pomorske privrede koje su organizirali Sveučilište u Splitu i Sveučilište u Rijeci.

Akademsku godinu 1973./74. proveo je na Sveučilištu Harvard.

Tu je izradio prvi ekonometrijski model jugoslavenske privrede, koji je objavljen 1974. godine. Recenziju tog rada objavio je H.T. Shapiro u članku „Macroeconometric Models of Soviet Union and Eastern European Economies: A tabular Survey“ *Econometrica* No.45, 1977. str. 1747.-1766.

Godine 1975. prelazi na Fakultet za vanjsku trgovinu gdje postaje izvanredni profesor i utemeljitelj postdiplomskog studija iz međunarodne ekonomije. Godine 1980. izabran je prvi put za redovitog profesora na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Rješenjem tadašnjeg Republičkog komiteta za znanost, tehnologiju i informatiku od 7. srpnja 1980. uveden je u registar znanstvenih radnika u zvanju znanstveni savjetnik. Drugi put izabran je za redovitog profesora 27. siječnja 1986. Nakon toga nije više bilo izbora nego je dana pozitivna ocjena nastavno-pedagoškog rada 1991.

U svibnju 1985. godine poslan je kao ekspert Ujedinjenih Naroda u Libiju na šest mjeseci kao savjetnik za makroekonomsku politiku. Od veljače 1988. do veljače 1989. bio je direktor projekta (*Chief Technical Advisor*) Ujedinjenih Naroda za makroekonomsku politiku u Somaliji.

Nakon pobjede demokracije na slobodnim izborima u Hrvatskoj od svibnja do studenog obnaša dužnost prvog potpredsjednika Vlade zaduženog za ekonomiju.

Objavio je preko sto znanstvenih radova. Mnogi od tih radova objavljeni su i u inozemstvu (uglavnom na engleskom jeziku).

Sudjelovao je u većem broju međunarodnih konferencija s referatima koji su objavljeni u najpoznatijim svjetskim časopisima. Dobitnik je više nagrada za znanstveni rad.

Utemeljitelj je i voditelj postdiplomskog studija „Ekonomija međunarodne razmjene“ koji djeluje kontinuirano od 1975. godine. U okviru tog studija bio je mentor mnogim magistrandima. Bio je mentor i član komisije brojnim doktorandima. Predavao je na više postdiplomskih studija u zemlji i inozemstvu. Kao gostujući profesor predavao je na više sveučilišta u inozemstvu.

Zajedno s R.A. Mundellom, dobitnikom Nobelove nagrade za ekonomiju (1999.) i koji je bio gost profesor na poslijediplomskom studiju „Međunarodna ekonomija“ uređivao je *“Zagreb Journal of Economics”*, koji su pokrenuli 1997. godine.

Bio je član je mnogih međunarodnih stručnih udruženja, između kojih i: *European Economic Association*; *International Finance Association* i *International Input-Output Association*.

Govorio je engleski i francuski, a služio se još i talijanskim i njemačkim jezikom.

Stručna djelatnost prof. Babića ne iscrpljuje se samo u publiciranim radovima nego i u rukovođenju nizom znanstvenih projekata, i posebno u praktičnom radu i rukovođenju nizom stručnih državnih tijela, kao i obnašanju vrlo odgovornih funkcija.

Svuda gdje je radio prof. dr. Mate Babić ostavio je iza sebe duboki trag i vrlo zapažene rezultate. Pa ipak izdvajamo jedno područje njegove djelatnosti, a to je znanstveno-nastavni rad. Odgojio je brojne generacije studenata koje ga pamte kao velikog znalca i pedagoga.

Posebno valja istaknuti da je prof. Babić u toj svojoj aktivnosti bio predvodnik i rodočelnik one grupe naših ekonomista koji su već od polovine 60-ih godina, prenoseći moderna znanja iz ekonomske struke sa zapada, moglo bi se reći tada poluilegalno počeli sustavno ali sigurno razarati marksističko dogmatski i samoupravno voluntaristički pristup ekonomskoj teoriji i zbilji i sve više propagirati ekonomsku znanost.

Odlika prof. Babića kao predavača je još u tome da je i najsloženije teorijske probleme ekonomske analize umio predstaviti na vrlo pristupačan i jasan način.

Profesor Mate Babić je zasigurno svojim radom najviše doprinio uvođenju suvremene ekonomske znanosti u Hrvatsku, osobito kroz cjelovite, sistematizirane i suvremene udžbenike iz područja ekonomske teorije, kroz profesorski rad na fakultetu i velik broj predavanja izvan fakulteta. Ništa nije manji njegov doprinos ni kroz brojne analize, studije, članke i druge pisane radove.

Kako bismo još bolje prikazali svestranost osobnosti prof. Mate Babića, budi nam dozvoljeno citirati riječi Patera Mije Nikića na pogrebu:

„Profesor Mate Babić, uz ostale svoje dužnosti i obveze, koje je savjesno obavljao, bio je također više godina redoviti član Uprave humanitarne Zaklada biskup Josip Lang koja se brine za stare, nemoćne i siromašne osobe. Svojom financijskom potporom te stručnim savjetima i mudrim upozorenjima na eventualne moguće poteškoće, profesor Babić nam je bio neizrecivo korisni izvor pravih odgovora na teška pitanja i izazove s kojima smo se susretali u

vođenju naše humanitarne Zaklade. Osim profesionalne i stručne kompetencije, profesor Mate Babić je imao veliko srce za siromašne i nemoćne osobe za koje se Zaklada brine. Uvijek je naglašavao da na prvom mjestu mora biti čovjek, napose onaj siromašni, nemoćni i zanemareni. Profesor Babić je tako naučavao i tako živio jer je njemu na prvom mjestu u životu bio Bog i Božja ekonomija solidarnosti i djelotvorne ljubavi koja služi drugima. U svojim nastupima profesor Babić je često davao do znanja kako su u Bibliji sadržana glavna načela dobre i uspješne ekonomije, ali nažalost, moćnici ovoga svijeta nedovoljno ih upotrebljavaju u praktičnom životu“.